

การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาคุณภาพ
ของผู้เรียนด้านทักษะชีวิต

Teaching Management in the 21st Century to Develop
the Quality of Learner in Terms of Life Skills

^{1*}สุรัชย์ แก้วคุณ Surachai Kaewkoon

^{2**}รสริน เจิมไธสง Rossarin Jermtaisong

^{3***}สมชัย ศรีนोक Somchai Srinok

^{1,2,3}คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3}Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*First author, e-mail: kawkoon@gmail.com

Corresponding, author e-mail: **oon_ros@yahoo.com ***Choo.sink@gmail.com

Received May 14, 2025; Revised June 4, 2025; Accepted: December 22, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนด้านทักษะชีวิต พบว่า การจัดการเรียนรู้ที่จะให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ต้องให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ประกอบด้วย 3 วิธี ดังนี้ วิธีที่ 1 การสร้างประเด็นในการค้นคว้าหาความรู้ วิธีที่ 2 การนำความรู้มาบูรณาการกับทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้ และวิธีที่ 3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจ ทั้งนี้คุณภาพของผู้เรียนด้านทักษะชีวิตและการทำงานร่วมกัน ได้แก่ 1. ทักษะการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน 2. ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3. ทักษะการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้มีลักษณะที่ต้องการอย่างได้ผล

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21; คุณภาพของผู้เรียน; ด้านทักษะชีวิต

Abstract

This academic article aims to study the teaching management in the 21st century to develop the quality of learners in terms of life skills. It was found that: Learning management that will give learners 21st century skills must allow learners to practice by themselves through the process of analytical thinking, synthesizing knowledge to use in daily life. It consists of 3 methods as follows: Method 1: Creating a topic for knowledge seeking; Method 2: Integrating knowledge with analytical thinking skills and synthesizing knowledge; and Method 3: Organizing learning experiences according to interests. The quality of learners in terms of life skills and teamwork includes: 1. Learning skills that support learners' learning 2. Effective communication skills and 3. Learning skills that focus on learners to have the desired characteristics effectively.

Keywords: 21st Century Teaching Management; Student Quality; Life Skills

บทนำ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศเนื่องจากเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างทักษะอาชีพ เนื่องจากสภาวะปัจจุบันนี้โลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง และสังคมอย่างรวดเร็วอันส่งผลต่อวิถีชีวิตในการดำเนินชีวิตประจำวัน การที่ผู้คนเดินทางเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดพฤติกรรมในการทำงานเพื่อให้เกิดทักษะต่างๆ ในการดำเนินชีวิต และทันต่อการเปลี่ยนแปลงผ่านการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนด้านทักษะชีวิตที่เต็มไปด้วยความรู้และข้อมูลที่เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งต้องการวางแผนการผลิตก้าวทันต่อกระแสอาชีพในปัจจุบัน ดังที่กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่หลักในการจัดระบบการศึกษาจะต้องพัฒนากำลังคนให้มีขีดความสามารถและศักยภาพที่ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงจึงได้มีแผนการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ มีแผนการพัฒนาศึกษา เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านทักษะต่างๆของผู้เรียนเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของชาติในการพัฒนาคนอย่างยั่งยืน โดยการให้ความสำคัญกับทักษะ คือ ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติมากกว่าเนื้อหาความรู้ตามตำรา หนังสือ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ประกอบด้วย ทักษะ 3 ด้าน ได้แก่ ทักษะด้านพื้นฐาน เป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ทักษะเพื่อการทำงาน เป็นทักษะพื้นฐานในการทำงานของทุกอาชีพ เช่น การสื่อสาร เทคโนโลยี และการทำงานเป็นทีม และทักษะอาชีพหรือทักษะชีวิต เป็นทักษะเบื้องต้นในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับคุณภาพหรือความสามารถ

ของตนเองหรืออาชีพของตนเองตามความต้องการ (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ., 2564)

การเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ที่ส่งผลต่อการศึกษาทั้งในด้านเทคโนโลยี สังคม และการทำงาน เพื่อให้ผู้เรียนได้มองเห็นภาพงานตามอาชีพต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการสำรวจตนเองตามความถนัดของผู้เรียนผ่านการวางแผนในการร่วมมือของสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนให้มีเกิดทักษะศักยภาพด้านร่างกายและจิตใจ ด้านการทำงาน ด้านทักษะชีวิต เช่น ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ และรับผิดชอบ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมด้านสมรรถนะของผู้เรียนผ่านกระบวนการสร้างความสามารถของผู้เรียนและกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ความสามารถในการสื่อสาร การคิดแก้ปัญหา ทักษะชีวิต รวมถึงการค้นคว้าหาความรู้ การสร้างประเด็นคำถาม การสร้างกระบวนการค้นคว้าข้อมูล รวบรวมข้อมูลผ่านการลงมือปฏิบัติร่วมกันหลังจากนำความรู้ที่ได้รับมาแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในชั้นเรียน ดังที่ Hunter & Cushenbery (2011) ได้กล่าวถึงทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะความสามารถทางอาชีพและทักษะชีวิตที่มีความจำเป็น คือ ความสามารถด้านคณิตศาสตร์ การสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การจัดการข้อมูลทางเทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารซึ่งครูผู้สอนควรให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ความรู้และทักษะในการสร้างองค์ความรู้ผ่านการจัดการเรียนการสอนตามความถนัดความสามารถของบุคคลและการบูรณาการเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการคิดวิเคราะห์และทักษะการคิดขั้นสูง และการใช้ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญ (inquiry-and problem-based approaches) (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, 2561)

การพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียนเพื่อเตรียมความพร้อมสู่โลกอนาคต ต้องให้ความสำคัญกับทั้งระบบ โดยการบูรณาการจัดการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล หลักสูตรการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ และการพัฒนาครูผู้สอน เพื่อก่อให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่จำเป็นและการพัฒนาผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่พึงประสงค์ ในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การให้ความสำคัญกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรทั้งในระบบช่วยเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, 2561) ดังนั้นการพัฒนาทักษะชีวิตด้านต่างๆของผู้เรียนผ่านการลงมือปฏิบัติให้เต็มความรู้ความสามารถ การทำงานเป็นทีม การทำงานร่วมกับผู้อื่น หรือการมีส่วนร่วมในการคิดแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม การสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในการจัดการกับปัญหาต่างๆ การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง การรู้จักแยกแยะประเด็นต่างๆ อันจะส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

ฉะนั้นผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 เพื่อส่งเสริมคุณภาพของผู้เรียนด้านทักษะชีวิตตามแนวคิดและหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนา

ทักษะการคิด วิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา และการทำงานร่วมกัน การสื่อสาร การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เช่น การใช้สื่อดิจิทัล เครื่องมือออนไลน์ และแอปพลิเคชันในการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน การทำงานร่วมกับผู้อื่น การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการประเมินผลและการติดตามพัฒนาการของผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนด้านทักษะชีวิต

1. การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนการสอนเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา และการทำงานร่วมกัน การสื่อสาร เป็นการการเรียนรู้หลายทางหรือเป็นการบูรณาการองค์ความรู้หลากหลาย ผู้เรียนสามารถตอบโต้กับผู้สอนได้รวมถึงการสื่อสารกับสิ่งที่เรียนรู้ได้ โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีเข้ามาอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และการติดต่อสื่อสารควบคู่กับการเรียนรู้ทักษะชีวิตและอื่นๆที่เป็นส่วนเนื้อหาที่นำมาใช้ในการประกอบอาชีพจะเป็นส่วนเสริมสร้างองค์ความรู้สมรรถะทั้ง 5 ด้าน เพื่อให้ผู้เรียนได้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการลงมือปฏิบัติและการบูรณาการหลายๆศาสตร์เข้าด้วยกันเพื่อเป็นแนวทางในการเติมเต็มศักยภาพด้านการสื่อสาร ถือว่าเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและสังคม ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม ดังนั้นการจะนำติดต่อสารอะไรนั้นจะรู้จักการวางแผน การคิด และการแก้ปัญหา ดังนั้นการคิดแก้ปัญหานั้นจะต้องคิดเป็นระบบเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการคิดสร้างสรรค์ รวมถึงการแสวงหาความรู้การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการป้องกันและแก้ปัญหาถูกต้องและเหมาะสม (IGNITE THAILAND, 2564) สอดคล้องกับแนวคิดของวิจารณ์ พานิช (2556) การศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้นเป็นการเตรียมทรัพยากรมนุษย์เพื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรง และคาดไม่ถึง ซึ่งมนุษย์ทุกคนจะต้องมีทักษะที่สูงในการเรียนรู้และปรับตัว ครูเพื่อศิษย์จะต้องรู้จักการพัฒนาตนเองให้มีความสามารถด้านการเรียนรู้ และจะต้องมีทักษะในการทำหน้าที่ครูที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21 เพราะว่าครูจะต้องประกอบด้วยความรู้ความสามารถ ทักษะการจัดกิจกรรม รวมถึงเป็นผู้อำนวยความสะดวกสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ดังนั้น การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะต้องให้ความสำคัญกับทักษะที่จำเป็นต่อความสามารถของผู้เรียน จึงเป็นกุญแจสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้โดยร่วมกันสร้างแนวทางในการปฏิบัติที่เน้นองค์ความรู้ทักษะความเชี่ยวชาญที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนที่จะสามารถดำเนินชีวิตในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาให้ประสบ

ผลสำเร็จตามแนวทางปฏิบัติแห่งทักษะในศตวรรษที่ 21 นั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้สร้างคุณลักษณะที่จำเป็นต่อผู้เรียน (ชัยยนต์ เพาพาน, 2559) สอดคล้องกับบริบทโดยสามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพด้านทักษะการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตให้มีความสุข รู้จักคิดเป็น ทำงานเป็น แก้ไขปัญหาได้ รวมถึงความสามารถเอาตัวรอดได้ทุกสถานการณ์ เนื่องจากการเรียนรู้ในการฝึกทักษะที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะด้านการคิดเพื่อใช้เป็นแนวทางหรือเครื่องมือไปสู่การพัฒนาความเจริญก้าวหน้าในทุกๆ ด้าน (กุลิสรา จิตรชญาวนิช และเกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ, 2563) เพราะฉะนั้นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนาสังคมจะต้องอาศัยการวางแผนทางนโยบายให้เกิดทักษะแห่งการเรียนรู้ ย่อมเป็นการส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามสภาพความเป็นจริง ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ (พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และเพียว ยินดี, 2560)

1) ด้านหลักสูตร คือ หลักสูตรเป็นแกนหลักในการปรับพื้นฐานของสถานศึกษาให้เกิดความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ท้องถิ่น และรายวิชาเพิ่มเติมตามความต้องการของผู้เรียนและความถนัดของผู้เรียน เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาศักยภาพด้านทักษะอาชีพของผู้เรียนได้รวมถึงการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2) ด้านการจัดการเรียนการสอน คือ การมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามตัวชี้วัดโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผ่านกระบวนการสร้างสื่อการเรียนการสอนโดยอาศัยสภาพความเป็นจริงและการนำสื่อเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้หลากหลายและประสบการณ์จริง ซึ่งการจัดการเรียนรู้อาจส่งเสริมทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ นำไปใช้ได้ในการดำเนินชีวิตเนื่องจากผู้เรียนสามารถคิดแก้ไขปัญหาเป็นจะเป็นการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางในการบริหารจัดการตัวเองอย่างมีความสุขต่อไป

3) ด้านการประเมินผล เป็นการจัดการเรียนตามสภาพความเป็นจริงโดยเน้นการประเมินตามสภาพความเป็นจริงในชั้นเรียนเพื่อให้ผลการเรียนรู้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ซึ่งการประเมินผลการเรียนรู้ผู้เรียนนั้นจะใช้แบบประเมินหลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน

4) ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน คือ การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดพฤติกรรมเรียนรู้หรือการคิดเชิงบวก รวมถึงการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน ซึ่งกระบวนการนี้เป็นแนวทางในการสร้างองค์ความรู้ผ่านชั้นเรียนสู่กระบวนการเรียนรู้เชิงทักษะอาชีพตามความต้องการของตลาดและบริบทของชุมชน

ครูจะต้องเริ่มพัฒนาด้านทักษะการสอนให้สอดคล้องกับทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพนั้นครูผู้สอนจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ 10 ประการ ดังนี้ (ธราญา จิตรชญาวนิช, 2560)

1) เป็นผู้ที่มีศาสตร์การสอนต่างๆ รวมถึงมีความสามารถสอนบูรณาการองค์ความรู้ได้เป็นอย่างดี และรอบรู้ในศาสตร์การสอนต่าง

2) มีความรู้ความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยสามารถใช้วิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนที่หลากหลาย เพื่อให้ห้องเรียนน่าเบื่อรวมถึงการบูรณาการชั้นเรียนให้มีความน่าสนใจตลอด

3) มีความรู้ความสามารถในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ สร้างสรรค์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ

4) มีความรู้สามารถในการสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาในชั้นเรียนและพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการกระบวนการคิดวิเคราะห์ในการเรียนการสอน

5) มีความรู้ความสามารถในการประยุกต์ใช้หลักสูตรต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน

6) เป็นผู้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

7) มีความสามารถในการออกแบบวัดและประเมินผลทางการเรียนรู้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

8) ออกแบบการสอนให้ผู้เกิดความรู้ ควบคู่กับคุณธรรม จริยธรรม เกิดทักษะชีวิต การทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ และทักษะอาชีพ

9) เป็นผู้ที่มีจรรยาบรรณวิชาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม

10) มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและเป็นผู้ที่แสวงหาความรู้ต่างๆ อยู่ตลอดเวลา

การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เช่น การใช้สื่อดิจิทัล เครื่องมือออนไลน์ และแอปพลิเคชันในการเรียนรู้ เป็นทักษะที่สำคัญในการเรียนรู้ยุคปัจจุบันตามคุณลักษณะที่ต้องการ รวมถึงการสร้างเทคนิคการแก้ปัญหา การสร้างสรรค์ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การปรับตัว ความรับผิดชอบ ที่เป็นคุณลักษณะสำหรับผู้เรียนเพราะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้จะทำให้เกิดทักษะต่างๆ ในด้านพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของผู้เรียนเกิดการพัฒนาการตามเป้าหมายที่ครูได้ออกแบบ กิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ผ่านสื่อหรือกิจกรรมที่เป็นตัวเชื่อมโยงองค์ความรู้เดิมและองค์ความรู้ใหม่ผ่านการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากกระบวนการลงมือทำ ปฏิบัติจริงที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ครูสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและพัฒนาตนเองตามศักยภาพ (อรุณี ช่วยพิทลุง, 2565)

การสร้างนวัตกรรมทางเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหารายวิชา จุดประสงค์การเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนการสอน วิธีการสอน เทคนิคการสอน ตลอดจนสามารถเลือกใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับชั้นเรียนและรายวิชานั้นๆ ดังที่อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนและการทำทุกสิ่งที่เกิดความร่วมมือ ระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพรวมถึงผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าประสงค์ของการจัด

กิจกรรมประสบการณ์หรือสถานการณ์ใดๆ ที่มีความหมายกับผู้เรียนผ่านการลงมือปฏิบัติและปฏิสัมพันธ์ได้จากการสังเกต วิเคราะห์ ปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ในทุกด้าน (อรรถัย มูลคำ และสุวิทย์ มูลคำ, 2544)

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะตามหลักสูตรแกนกลางจะต้องเริ่มจากการตัวผู้สอนได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะด้านต่างๆ ทั้งด้านความรู้ ด้านการคิดวิเคราะห์ ด้านทัศนคติผ่านการลงมือปฏิบัติจริงด้วยเทคนิควิธีการสอนของครูการถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้จะต้องเข้าใจในการเรียนการสอนในเนื้อหาหรือการฝึกทักษะ เพื่อให้ได้ความรู้ต่างๆ ด้วยตนเองจะเป็นการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางสามารถค้นหาความถนัดของตนเองด้วยวิธีการสอนเกิดผลลัพธ์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การสร้างกระบวนการสอนไปสู่เป้าหมาย แนวทางการเรียนการสอน ดังนี้ (Raja, 1991)

1) ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการกระบวนการเรียนการสอน การทดสอบจากการวัดระดับการมีส่วนร่วมและความมุ่งมั่นของผู้เรียนจากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ กระบวนการสอนเป็นส่วนในการประเมินผลการเรียนรู้

2) กระบวนการเรียนรู้เกิดจากทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ความคิดของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ความรู้ที่เกิดจากการลงมือกระทำมีความสำคัญและการประยุกต์ใช้จะช่วยส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวเพื่อสร้างองค์ความรู้เป็นวิธีการที่สร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา

3) ความรู้เกิดจากการวิธีการสอนที่ต้องการใช้กระบวนการบูรณาการระหว่างความรู้ทั่วไปกับความรู้เฉพาะด้านเชื่อมโยงแบบสหวิทยา

4) วิธีการหาความรู้ของการเรียนรู้ เช่น การระดมความคิด การมีส่วนร่วม เป็นต้น แหล่งความรู้ผู้สอนจะต้องให้ผู้เรียนค้นคว้าจากแหล่งความรู้แหล่งอื่นๆ ด้วยตนเองหรือการสร้างความรู้ร่วมมือภายในกลุ่ม แบ่งปันหน้าที่ในการสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่จะให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ต้องให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้นำเสนอองค์ความรู้ที่ได้รับและประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่รวมถึงการบูรณาการองค์ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ทักษะชีวิตที่สำคัญในศตวรรษที่ 21

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การสื่อสารการหล่อหลอมความคิดและความเชื่อของคนในสังคมไทยในยุคปัจจุบันภายใต้ยุทธศาสตร์ของการจัดการเรียนการสอนยุคใหม่ที่เน้นให้ผู้เรียนเก่งมีความสุข และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในศตวรรษที่ 21 ทักษะชีวิตถือว่าเป็นทักษะการเรียนรู้ สารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาเพื่อความสำเร็จด้านการงานและการดำเนิน

ชีวิต ดังนั้น ครูผู้สอนต้องมีความตื่นตัวและเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนเกิดทักษะสำหรับการเรียนการสอนและการนำทักษะที่ผู้เรียนต้องมีในศตวรรษที่ 21 ประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามสภาพบริบท การดำรงชีวิต เช่น ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการทำงาน และทักษะชีวิตถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่แตกต่างกัน มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องมีทักษะการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการสร้างทักษะชีวิตให้เกิดขึ้นกับตนเอง ทักษะชีวิตเป็นการเรียนรู้ที่จะต้องใช้ชีวิตให้อยู่รอดในสังคมได้อย่างมีความสุข (เบญจพร เอกจิตร, 2564) ในการเตรียมรับกับสภาพของปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตนำไปสู่การเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตอย่างไรให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ในทุกแนวคิดในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ประกอบด้วย 3 กระบวนการ ดังนี้

- 1) การสร้างประเด็นในการค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาทักษะการค้นหาคำความรู้จากหลายๆ แหล่งเรียนรู้
- 2) การนำความรู้มาบูรณาการกับทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้ให้เกิดขึ้นเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันรวมถึงกระบวนการเรียนรู้
- 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจ ความสามารถของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้พัฒนาตนเองได้

การพัฒนากระบวนการในการนำองค์ความรู้เพื่อเชื่อมโยงกับข้อมูลจากประสบการณ์เพื่อสร้างทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และความสามารถในการเรียนการสอน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน (ทิตินา แคมมณี, 2557; นพมาศ ปลัดทอง, 2562; สุจินดา ประเสริฐ, 2554) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดกิจกรรมเชิงรุกช่วยสนับสนุนผู้เรียนให้เกิดความรู้มือกันอย่างมีประสิทธิภาพในการร่วมมือกันปฏิบัติงานและทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความสามารถเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมตามความสนใจและถนัดของตนเองให้เกิดผลสำเร็จขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นเรื่องกระบวนการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความถนัด ความสามารถของตนเองเกิดจากกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อช่วยเสริมแรงให้เกิดทักษะการเรียนรู้ขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกถือว่าเป็นกระบวนการที่เริ่มจากความต้องการเรียนการสอนของตนเอง การจัดหาแหล่งเรียนรู้ การเลือกใช้เทคนิควิธีการสอน กลยุทธ์ที่หลากหลาย และจัดตารางตรงกับความต้องการของผู้เรียนมีเป้าหมายชัดเจนในการสร้างองค์ความรู้

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองสามารถของผู้เรียนแนวทางค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เข้าใจเนื้อหาสาระที่ต้องการรู้และก่อให้เกิดความผิชอบของผู้เรียนเอง การให้รางวัลตนเองเกิดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง และการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่การดำเนินชีวิต

ขั้นตอนที่ 5 ขึ้นประเมินผลองค์ความรู้ การเรียนการสอนที่เกิดขึ้นได้ในสถานการณ์ต่างๆเกิดจากสถานการณ์การเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกสร้างและเกิดจากผู้เรียนได้วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง จนกระทั่งการสร้างสถานะผู้เรียนนำตนเอง สิ่งที่จะช่วยในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองขึ้นอยู่กับคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียน เช่น เจตคติ คุณค่า ความเชื่อและความสามารถของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนสามารถเลือกจุดมุ่งหมาย เลือกกิจกรรม สื่อประกอบ และแหล่งเรียนรู้ซึ่งเป็นความพยายามในการเรียนรู้หลังจากนั้นเป็นการประเมินองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในระหว่างเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้

ขั้นตอนที่ 6 การทบทวนองค์ความรู้ที่เกิดขึ้น และทบทวนผลการเรียนรู้อยู่เสมอ เพื่อเปิดความรู้ความสามารถของตนเองที่สมบูรณ์ และประสบการณ์ในระหว่าง สิ่งที่เกิดขึ้นผู้รับผิดชอบในการเรียนรู้ การทำกิจกรรมต่างๆ และการแสวงองค์ความรู้เพิ่มเติมมากยิ่งขึ้นเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมและพร้อมที่จะปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้โดยรอบด้าน

3. การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

การออกแบบกิจกรรมได้กำหนดการจัดกิจกรรมที่สามารถบูรณาการอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้ได้กิจกรรมที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดคุณภาพของผู้เรียนด้านทักษะชีวิตและการทำงานร่วมกัน ได้แก่

1. ทักษะการเรียนรู้เกิดจากการออกแบบบูรณาการการสอน โดยเริ่มจากการวางแผนการสอน การเลือกเนื้อหาสาระที่ทันสมัยรวมถึงกิจกรรมการเรียนการสอนสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาที่ผู้เรียนสนใจผ่านกระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆ ดังที่ วัชร่า เล่าเรียนตี (2553) กล่าวว่า แนวทางการการสอนที่เกิดจากการสร้างองค์ความรู้ขึ้นถือว่าการดำเนินการสอนให้บรรลุเป้าหมายและประสบผลสำเร็จซึ่งจะอยู่ในรูปของกระบวนการเช่นเดียวกับวิธีการสอนและเทคนิคการสอนปรากฏอยู่ด้วย รวมถึงการวางแผนการจัดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติที่ใช้เทคนิควิธีการสอนแบบมีส่วนร่วมและใช้สื่อประกอบการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียนและเนื้อหาที่สอนเน้นสมรรถนะผู้เรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. ทักษะการสื่อสารกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ จะต้องทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่หลากหลายและไม่น่าเบื่อในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน การทำงานเป็นกลุ่ม รวมถึงการสร้างค่านิยม ความสนใจ และตั้งใจแก่ผู้เรียน เป็นการบูรณาการแบบหน่วยการเรียนรู้เชื่อมโยงกับเนื้อหาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายที่ผสมผสานกันผ่านการฝึกให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบจากคำถามที่ครูมอบให้เน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในประสบการณ์จริง หรือกิจกรรมที่เกิดผลลัพธ์ในระหว่างการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์และเสริมสร้างกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสม อีกทั้งสอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้ของสังคมอย่างสมดุล มีความหมายแก่ผู้เรียนโดยใช้วิธีสอนหลายวิธี จัดกิจกรรมต่างๆ ในการสอนเนื้อหาสาระที่เชื่อมโยงกัน

ตลอดจนมีการฝึกทักษะที่หลากหลาย (สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์, 2546) หรือการรวบรวมสิ่งหนึ่งเข้ากับสิ่งหนึ่งทำให้เกิดองค์ความรู้และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ถือว่าเป็นการเชื่อมโยงกันให้เกิดประโยชน์ต่อกัน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2556) และให้มีชีวิตดำรงอยู่และดำเนินไปด้วยดีในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

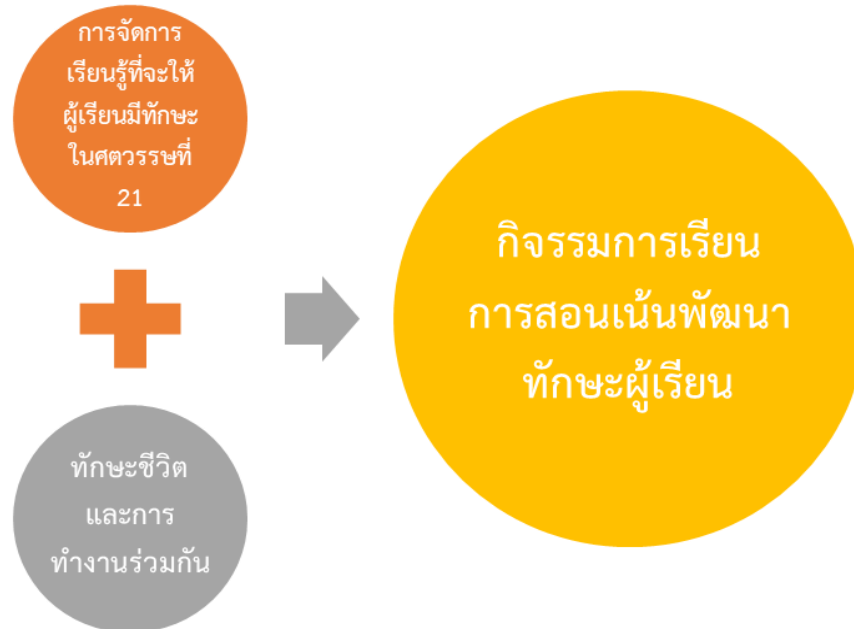
3. ทักษะการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการเรียนรู้ที่สามารถนำความรู้ที่ได้เกิดจากการลงมือปฏิบัติระหว่างเรียนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ที่ได้นำเอาความรู้ไปปฏิบัติจริงผ่านการออกแบบประสบการณ์ของผู้เรียนเพื่อให้สอดคล้องกับผู้เรียนที่มีส่วนร่วมโดยการเชื่อมโยงหรือบูรณาการเข้าด้วยกัน เช่น การจัดกิจกรรมกลุ่ม การเปิดโอกาสให้ลงมือทำ และครูใช้กระบวนการสอนที่หลากหลายที่มีความสามารถในการออกแบบกลยุทธ์การสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุตามผลการเรียนรู้ (Smith & Lynch, 2010) และการปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์พัฒนาทักษะการสอนให้เกิดเป็นสมรรถนะสำคัญที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียน รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองเต็มที่ซึ่งแนวคิดการจัดการศึกษาเป็นแนวคิดที่มีรากฐานจากทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ ที่ได้พัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะที่ต้องการอย่างได้ผล (วัฒนาพร กระจ่างบุคช์, 2552)

ดังนั้นการเรียนรู้ในสถานการณ์จริงตามสถานการณ์ของแต่ละคนไม่เหมือนกัน จึงต้องเอาผู้เรียนแต่ละคนเป็นตัวตั้ง ครูจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ กิจกรรมและการทำงานสู่การพัฒนาผู้เรียนครบทุกด้านเริ่มจากความต้องการและมีส่วนร่วมของผู้เรียนทุกขั้นตอน โดยเฉพาะในการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมกันเลือกสรรจัดสร้างความสำเร็จในพื้นที่การเรียนรู้และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจผ่านการประเมินที่หลากหลาย เช่น การประเมินจากการทำงานกลุ่ม การประเมินจากการสะท้อนผล การสร้างความร่วมมือระหว่างครู นักเรียน และชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านทักษะชีวิตในการการพัฒนาครูมีทักษะในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะชีวิต

องค์ความรู้ใหม่

ผู้เขียนได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่จะให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ต้องให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ นำเสนอองค์ความรู้ที่ได้รับผ่านการบูรณาการองค์ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ประกอบด้วย 3 วิธี ดังนี้ วิธีที่ 1 การสร้างประเด็นในการค้นคว้าหาความรู้ วิธีที่ 2 การนำความรู้มาบูรณาการ และ วิธีที่ 3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดคุณภาพของผู้เรียนด้านทักษะชีวิตและการทำงานร่วมกัน ได้แก่ 1) ทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 2) ทักษะการสื่อสารกระบวนการเรียนรู้

ให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ 3) ทักษะการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และได้แสดงองค์ความรู้ใหม่ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้ที่จะให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ต้องให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้ นำเสนอองค์ความรู้ที่ได้รับและประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่รวมถึงการบูรณาการองค์ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ประกอบด้วย 3 วิธี ดังนี้ วิธีที่ 1 การสร้างประเด็นในการค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาทักษะการค้นคว้าความรู้จากหลายๆ แหล่งเรียนรู้ วิธีที่ 2 การนำความรู้มาบูรณาการกับทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้ให้เกิดขึ้นเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันรวมถึงกระบวนการเรียนรู้ และวิธีที่ 3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจ ความสามารถของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้พัฒนาตนเองได้

ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดคุณภาพของผู้เรียนด้านทักษะชีวิตและการทำงานร่วมกัน ได้แก่ 1) ทักษะการเรียนรู้เกิดจากการออกแบบบูรณาการการสอนโดยใช้เทคนิควิธีการสอนแบบมีส่วนร่วมและใช้สื่อประกอบการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียนและเนื้อหาที่สอนเน้นสมรรถนะผู้เรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) ทักษะการสื่อสารกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ จะต้องทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่หลากหลาย และให้มีชีวิตดำรงอยู่และดำเนินไปด้วยดีใน

ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ 3) ทักษะการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยการเปิดโอกาสให้ลงมือทำ และครูใช้กระบวนการสอนที่หลากหลายที่เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามขั้นตอนการพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะที่ต้องการอย่างได้ผล

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กุลิสรา จิตรขญาวณิช และเกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ. (2563). *วิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2556). *การคิดเชิงวิเคราะห์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ชัดเคเฮสมิเดีย.
- ชัยยนต์ เพาพาน. (2559). ผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21. *วารสารคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 1(1): 301-312.
- ทิตนา แคมมณี. (2557). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธราญา จิตรขญาวณิช. (2560). *การศึกษาและความเป็นครูไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพมาศ ปลัดทอง. (2562). การศึกษาการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคนั่งร้านเสริมเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนในระบบการศึกษาทางไกล. *ชุมชนนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาจิตวิทยาประยุกต์*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เบญจพร เอกพร. (2564). การบูรณาการทักษะชีวิตในวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาแพร่เขต 2. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 7 “วิถีพุทธ วิถีชุมชน รากฐานชีวิตค้นเชิงสังคมล้ำนาในสังคมวิถีใหม่”* (น. 196-208). วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข. (2560). *ทักษะ 7 C ของครู 4.0*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2553). *การนิเทศการสอนสาขาหลักสูตรและการนิเทศ*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2552). *แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพมหานคร: คอมพิวเตอร์กราฟ.

- วิจารณ์ พานิช. (2556). *การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์. (2546). *การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ*. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยท์.
- สุจินดา ประเสริฐ. (2554). ผลการการพัฒนาแรงจูงใจภายในในการเรียนรู้และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่มีต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. *วิทยาศาสตร์สุขภาพบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนรินทรวินิจฉัย.
- สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล. (2561, 30 มีนาคม). *ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. <https://www.trueplookpanya.com/dhamma/content/66054>
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ. (2564). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2565)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- อรทัย มูลคำ และสุวิทย์ มูลคำ. (2544). *การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- อรุณี ช่วยพิทลุง. (2565). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 เครือข่ายศิลาจาร* สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2550). *หลักการสอน*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- Hunter, S. T., & Cushenbery, L. (2011). Leading for innovation: Direct and indirect influences. *Advances in Developing Human Resources*, 13, 248-265.
- IGNITE THAILAND. (2564, 30 กันยายน). *บทบาทของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องมี*. <https://www.ignitethailand.org/content/7357/ignite>
- Raja. R.S. (1991). *Education for the twenty-first century: Asia-Pacific perspective*. Bangkok: UNESCO.
- Smith, R., & Lynch, D. (2010). *Rethinking teacher education: Teacher education in the knowledge age*. Sydney: AACLM.

